

ravi obiju određujućih znanstvenovanja, široka obzora, zahtjevno i daleko (do) sežno. Zbog zahtjevnosti širine i postignuća (pa time i dalekosežnosti), kao i zbog izuzetne ozbiljnosti u pristupu i istraživanju kao i uglednosti serije u kojoj knjiga izlazi, ova bi knjiga mogla i trebala biti jedna od onih prijelomnih, (prijelaznih knjiga) jedno od onih djela koja zbog svoje izvornosti postaju polazišna za svako daljnje bavljenje naznačenom tematikom. A. Knežević, prije nego li će svom štiocu izložiti svoje djelo pojašnjava (u Proslovu, str. 9-14) osnovne, određujuće pojmove (u ovome i) ovoga djela: filozofiju i jezik.

Jezik određuje kao: "govorno sredstvo općenja" ("u pjesništvu se od sredstva uznosi k svrsi i samosvrsti"), potom kao "govorni ud" "svjedok i poticatelj istine koju čovjek iz usta svojih navješćuje", i još kao "sam narod" jer jezik je "ono što jednu govorničku zajednicu čini jednom, jedinstvenom i oda drugih različnom" (Sjećamo se ovdje popa Martinovca koji 1493. piše o turskom prodiru u naše krajeve i navodi ovako: "I obujmivši vsu Grčiju i Bulgariju, Bosnu i Rabaniju, nalegoše na jezik hrvatski") K tomu Knežević dodaje i četvrtu odrednicu jezika, plod novozavjetnih predočenja, jezik kao "izraz duha".

Filozofija je pak kod Kneževića shvaćena kao "Ijubav k mudrosti" kao "mudroslovlje: pustiti mudrost sloviti. Slovo je pak shvaćeno u svojem prvom zapisanom značenju: kao Logos (na početku Ivanove Blagovijesti koju je preveo Konstantin Filozof)".

Općepitajuća narav filozofije razmatra se ne samo kroz jezik nego "iz jezika samoga kao iskusa svijeta".

Damir Zorić: Anto Knežević, FILOZOFIJA I SLAVENSKI JEZICI, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 1988.

Potrebna je određena hrabrost za prikazivanje Kneževićeve knjige. Prije svega zbog mogućih dometa ove knjige. Već sam naslov daje do znanja da je područje istraživanja u ovoj knjizi, po na-

Na pretpostavci jasnog pojmovnog određenja i rasčlambe jezičnih oblika do razine temeljnih, izvorno mišljenih značenja, Knežević se upušta u istraživanje apstraktne filozofijske terminologije u slavenskoj pismenoj baštini. Autor nekog jezično-značenjske rasčlambe filozofijski neophodnog pojmovlja zaključuje da je: "Za naše je filozofijsko nazivlje bitna:

a) Istovrijednost naših riječi (naziva) nazivima iz svjetske filozofske baštine;

b) mogućnost izbora (valjane porabe) naših riječi kada se izražuju vlastiti filozofijski nazivi određenih pojmova (35)

Misija koju ovo pionirsko djelo nosi je naznačna u navodu koji slijedi odmah po navedenim zaključcima.

"Stoga ovo razmatranje - po naravi stvari nedovršivo - ne valja shvatiti kao skup propisa, recepta ili gotovih formula jednakosti, nego kao širenje uvida i razvijanje osjećaja za značenja koja neka naša (slavenska) riječ nosi i nudi ih" (35).

Šireći taj uvid Knežević je u nizu studija koje slijede pokazao čitav niz mogućih, recimo tako, ekumenskih smjerova istraživanja. Kneževićev ekumenizam u prvom se redu očituje u neophodnosti da se do temeljnih značenjskih mogućnosti pojmova dolazi kroz širok dijakronijski prostor isprepleten bajoslovljem, filozofijskom tradicijom, povijesnom mijenom vremena i sl. Zato je on morao mnogi put posegnuti za nekim bajoslovnim (mjesnim) tumačenjima da bi se primicao filozofijskim (općim). Ali je mnogi puta morao i znao tumačiti i bajoslovnij svijet (naročito u njegovoj srednjevjekovnoj slici) na način mislene rasčlambe. Treba zato istaknuti neke tekstove (naprosto preporučiti ih u razvid) koji će svakako etnologima biti od koristi.

"Slavenski svijet" (125-136) je studija u kojoj se razlaže pojam "ukupnosti svega" (svijet) u slavenskim jezicima a u odnosu prema drugim jezicima i tradicijama (helenskoj, latinskoj i posredstvom nje germanskoj koja je u nazivlju prilično zasjenila našu - inače jednako vrijednu, pa i vredniju jer je naša - kirillo-methidijsku baštinu). Posebno treba istaći dio "Svejetovi u slavenskom bajoslovlju" gdje se razlaže bajoslovnja slika svijeta u Slavcna (129). "Slavenska duša" (137-152) također je studija prožeta već ranije rečenim ekumenizmom koji ovu studiju čini neophodnom i etnologiji. U svojim tumačenjima Knežević se naslanja dobrim djelom na ukrajinske filozofijske pisce jezikoslovce i semiotičare Šinkaruka i Popovića te Ruse Ivanova i Toporova. Dakako za raspravljanja ovakve vrste kao i za određena tumačenja Kneževiću je bila neophodna i etnologička literatura: domaća (Đorđević, Čajkanović, Kulišić, Pantelić, Gavazzi), kao i djela drugih slavenskih etnologa; manje (Sedakova, Nekljudov) ili više (Moszynski) poznatih. Kako god da je autor u etnologiji nalazio građu za svoja izvođenja u filozofijsko-jezikoslovnom odnošenu tako se njegova izvođenja mnogo puta vraćaju u ono znanstveno područje koje zovemo etnologijom te ga tako uvode u visokočasno znanstveno društvo filozofije i jezikoslovlja. Razumije se samo po sebi da ovdje nije potrebno naglašavati i vršiti ispravke u pojedinim autorovim tumačenjima, a koja bi etnolog mogao drugačije protumačiti. Ova nam je knjiga izazov i pružena ruka. "Filozofija i slavenski jezici" Ante Kneževića nezaobilazan je prinos (sadržajno i metodologijski) prema onoj idealnoj (makar idealiziranoj - što ne smije znači-

ti nedostižnoj) jednoj jedinoj znanosti u kojoj (kako god da je zvali) ima širok preplet prostora i za ono čime se etnologija bavi.